

Személyes kapcsolat a hazai és külföldi bonsai szervezetekkel és személyiségekkel, a hazai bonsai klubélet beindításának története

(Bíró Tamás)

A ködbe vesző kezdetek

A centralizált hatalom nem véletlenül vette célkeresztjében a tőle független civil mozgalmakat (olvasókörök, legény és leány egyletek, gazdakörök) a fordulat évében (1948). A gyökerek elvágása, az azonosságtudat megszüntetése kormányozható masszává zülleszt a közösséget, melynek így megszűnnek önvédő mechanizmusai és kiszolgáltatott egyedek halmazává válik.

A múltat nem végképp eltörölni kell, hanem éppen hogy emlékezni és emlékeztetni. Fokozottan igaz ez a kis közösségek történetére/történelmére. Szeretném röviden felidézni az a ma már kevesek által ismert időszakot, csaknem harminc évvel ezelőtt, amikor a bonsainak még a neve is csak kevesek által ismert szó volt mindössze. Talán tucatnyi ember hallott róluk és mivel kíváncsiak voltak, összeszóvetkeztek, hogy kibővítsék hiányos ismereteiket.

A hullámozást elindító követ egy 1961-es, angol nyelvű japán képes kalendárium vetette az állóvízbe, mely páros oldalain virágrendezés (ikebana), páratlan oldalain miniatűr fák (bonsai) fényképeit közölte.

A Kertészeti Egyetem hallgatója voltam, amikor nekem ajándékozták. Bennem egy korábban olvasott Jókai elbeszélés hangulatát idézte fel, mely a liautangi emberkékről szólt, akik egy világtól elzárt völgyben élve egyetlen módon maradhattak meg, ha méreteiket csökkentik. Ennek kivitelezése a nagy mesemondó fantáziájának nem jelentett akadályt. A liautangi emberkének világát csak elképzelni lehetett, azonban a bonsai naptár arasnyai „faóriásai” fényképpel bizonyítottan léteztek.

Hiába törtem a fejem, kiképzés alatt álló kertészmérnök palántaként nem tudtam rájönni az arányosan kicsiny méretek titkára. A titok megfejtése komoly kihívást jelentett, ezért a szakmában tudakolózva eljutottam egy magát szakértőnek vélő leendő kollégához, aki azt a keveset sem mondta el, amit ő tudott/nem tudott, ködös általánosságokba csomagolta elutasítását.

Elkezdtem tehát a magam útját járni. Első saját növényem egy madárbirs magonc volt, mely arasnyai nagysága ellenére a hajtások folyamatos visszacsípése következtében kedves kis koronát nevelt, majd hamarosan társakat, kapott néhány faiskolákban vásárolt, erősen visszavágott törzsű de elég kezdetleges kinézésű, és pár, karsztról begyűjtött fa „személyében”.

Hirdetés kapcsán megismerkedtem Benei Lacival, mert bonsai fákat akart eladni. Akkoriban ismertem meg Tóth Lajost is, az újpesti Csokonai Művelődési ház igazgatóját, aki lehetőséget biztosított, hogy egy dísznövény és kisállat kiállítás keretén belül Lacival bemutathassuk néhány fánkat. Ez volt Magyarországon az első bonsai kiállítás.

Egy angol ismerősöm postázott részemre egy bonsai ismertető füzetet, melynek végén szerepeltek az angol bonsai klubok címei és a vezetők neve. Mindegyiknek írtam. Aki válaszolt, azzal levelezni kezdtem. A dolgok egész furcsa összefüggést mutatnak. Az egyetem elvégzése után zátonyra futott az első építkezési kísérletem. A visszakapott pénzből vásároltam egy táskairógépet, mely forradalmi módon megkönnyítette kiterjedt levelezésemet. A levelek fordítása és gépelése miatt éjfél előtt nemigen feküdtem le.

A japán követség könyvtárából kivettem az egyetlen könyvet, mely a bonsai kultúrával foglalkozott, hozzájárultak, hogy havi rendszerességgel japán természetfilmeket kölcsönzök ki.

Időközben megállapodtam az Almásy téri Művelődési Központ vezetőjével, hogy egy bevezető előadást tartok, majd megfelelő érdeklődés esetén havi rendszerességgel a házban tarthatjuk összejöveteleinket. Az eseményről az Esti Hírlap tudósított, ami – lévén az egyetlen bulvár jellegű lap – akkoriban elég olvasott volt.

Meglepetésemre és örömömrre a művelődési ház nagy színházterme csaknem megtelt érdeklődővel. Az előadás sikeres volt így lehetőség nyílt a havi rendszerességű előadásokra. Ekkorra már kialakult egy négyes kis baráti kör a budai Németvölgy környékén, melynek rajtam kívül tagja volt Dr. Lakos János röntgenológus, Bács László nyugdíjas vegyész mérnök, Deák Péter tanár. Az előadásokon megismerkedtünk dr. Czanik Sándorral, aki a Hungarofruit vezérigazgatójaként beutazta a világot, utazásairól komoly növényanyagot hozott magával, melyet kertjében nevelt évek óta.

Célszerűnek látszott egyesületi keretek között működni a továbbiakban. Akkoriban az egyesületalapítás nem volt egyszerű. Például a kaktuszosoknak volt egyesületük, az orchideagyűjtőknek azonban, – akik rég óta jelentős tudományos munkát végeztek és évente népszerű kiállításokat rendeztek a fűvészkertben – nem. Az egyesület elnökének természetesen dr. Czanik mutatkozott legalkalmasabbnak, magas társadalmi presztízse és nevelési tapasztalatai révén. Ez idő tájt alakult Magyar-Japán Baráti Társaság elnökéül például Siklósit, a lapkiadó igazgatóját választották. Ezek a potentátok nemcsak tekintélyt kölcsönöztek, hanem komoly segítséget jelentettek az akkor még kizárólag a levelezésre és sokszorosításra szorítókozó infrastruktúra biztosításában. Az alakuló közgyűlést az Almásyban tartottuk. Dr. Czanikot elnöknek választottuk, a németvölgyi baráti társaság alkotta a vezetőséget. És még valaki, aki azt javasolta a közgyűlésnek, hogy ne térjünk ki a vezetőség tagjainak megbízására (titkár, alelnök, stb.) válasszunk csak vezetőségi tagokat (a hangfelvételt máig megőriztem). A hatóságnak beadott, a jogszabályi előírásoknak megfelelő (a Házi Jogtanácsadóból puskázott) általam összeállított alapító okiratot ketten jegyeztük.

Naivságomban nem tulajdonítottam jelentőséget annak, hogy az általam legépelte okmányt valaki újra gépeltette „villanyírógéppel” - mert az elegánsabb – és a nevét az első helyre íratta. Közismert, hogy a tudás fordítottan arányos a magabiztossággal. Azonban ez a tökéletes szakmai és emberi kompetenciát nélkülöző, azok hiányát kompenzáló magabiztosság olyan modortalansággal és arroganciával párosult, hogy a helyzetből egyetlen kiút mutatkozott: miután sem megfelelő harcmodorral, sem megfelelő vértettséggel nem rendelkeztem, nyilvántartásba vétele és az első kiállítása után kiléptem az egyesületből, melyet jószerével én hoztam létre. Nem mondhatnám, hogy kiénekeltek a sajtót a számból, sokkal inkább rutinosan kiűtötték. Valaki, mások hátán felkapaszkodva dr. Czanikot is kiszorítva hamarosan elnöknek szavaztatta meg magát. A vonatot elképzeltem, megépítettem, és amikor már robogni kezdett a síneken, úgy határoztam, hogy leugrok róla, lehemperekedtem a töltés oldalán, csalódottan kiüresedve, de most húsz év múltán is úgy érzem: jól döntöttem.

Újratöltve

A Kertészeti Egyetem Klubja, ahonnan a Lokomotív GT és a Tolcsvay együttes is startolt, egyetemi éveim alatt alakult. A csúcsvezetőségnek nem voltam tagja, de gyakran besegítettem a rendezvényeknél és kapcsolatom a végzés után is megmaradt a klubosokkal. Nyitottak voltak ajánlatomra, hogy az ő védnökségükkel hozzam létre új egyesületemet, az Egyetemi Bonsai Clubot. Az EBC, mint az alapító okiratából is kiderül, nevét csak részben eredezteti a befogadó

műintézetétől, másrésztől annak a színvonalnak a megnevezését foglalja magában, mely felsőfokú ismereteket kínál tagjainak.

Ez idő tájt állapotunk meg dr. Lakossal, hogy közös könyvet írunk, én kijártam a szerződést a Mezőgazdasági Kiadónál, ismerve az akkori igazgatót, Sárkány Pált és a szerkesztőség vezetőjét, Lelkes Lajost is. Azonban a kiküldött szerződés aláírásától dr. Lakos elállt. Valaki meggyőzte. A Skála áruház kiadta egy kisalakú (14x20 cm) füzetkémét, mindössze 16 oldal szöveggel, sok színes képpel, melyeket a Nők Lapja felkapott fotósa, Szebeni András készített. Szégyenleném könyvnek nevezni, kemény borítója ellenére is. Azonban erre a kiadványra hivatkozva a kiadó felbontotta velem a szerződést a 250 oldalas könyvre. Valaki ismét közbenjárt az érdekemben, hogy egyedül se boldoguljak a Mezőgazdaságinál. A füzetet a budai skála előtt árusították, a Sasad MgTsz. faiskolájának erre a célra szelektált bonsai előanyagával együtt. Nekem napi 2 óra szaktanácsadással kellett jelen lennem. Kevésbé tudnám jobban illusztrálni azt az engem korábban távozásra bíró orcátlanságot, mint azzal, ami ott történt. Egyik nap az elárusítóknak szórólapot kellett osztogatni az érdeklődők között, valaki más hasonló egyesületét reklámozva. Ez magában is gusztustalan gesztus, de annak fényében, hogy a másik oldalról tiltották a két egyesület közeledését, – nevezetesen, hogy az ottani tagok látogathassák előadásainkat, kiállításainkon részt vegyenek- különösen. Ez a kettős mérce legtipikusabb alkalmazása.

Valaki eljár a rektoránál is, hogy tegye ki a szűrünket az egyetemről. Valaki bizony konkurenciának érzett bennünket és igyekezett ellehetetleníteni a működésünket. A vakok közt a félszemű király. Mint korábban említettem, jelen voltam a Magyar Japán Baráti Társaság alakuló ülésén, ahol felajánlottam, hogy vállalom a bonsai szekció vezetését. Valaki, aki ott se volt, kapcsolatai révén beavatkozott, magát ajánlva helyettem. Ugyanez megisméltődött évekkel később, a nemzeti bonsai gyűjtemény esetében, mely elgondolásától fogva, kivitelezésén át, a kezdő sebesség megadásáig szintén kizárólagos „gyermekem”, ha úgy tetszik szellemi termékem, találmányom volt. Valaki előszeretettel alkalmazta Murphy törvényét: „Ha látsz egy csapat embert, állj az élükre”. Később a nyúltenyésztőket találta meg.

Kiállítások, a csúcson

Mulatságos béka-egérharcnak tűnik ma már mindez, de akkor bizony alaposan megviselt a levél, melyben a rektor sajnálkozva, de határozottan elzárkózott a további terembiztosítástól, sőt még a nevünket is átváltoztatta volna. Szeget-szeggel: ellentüzet gyújtottam. Első, reprezentatív, komolyan meghirdetett, szponzorokkal támogatott, jeles hazai előadók bevonásával, 2 napos szakmai szimpozionnal kiegészített nemzetközi kiállításunkat a Váci utcai üzletközpontban rendeztük. Megállító táblákat készítettem, textilplakátot (molinó) feszítettünk ki a Váci utcában. A siker óriási volt, a bejutni igyekezők 50-60 méteres sorokban álltak az utcán. A napi nyitva tartást meg kellett hosszabbítani a botrány elkerülése érdekében.

Ennek a kiállításnak védnökéül dr. Nagy Bélát kértem fel, a Dísznövény tanszék professzorát. Innentől kezdve megszűnt az egyetemi szurka-piszka.

Első állásomban a HUNGEXPÓ-nál dr. Kőrösvölgyi László agrármérnök volt a főnököm, akitől sokat tanultam. Többek között azt, hogy az ember vagy felfelé halad, vagy lefelé. A stagnálás is ez utóbbi kategória. Nehéz lesz egy ilyen sikeres kiállítást überelni, gondoltam, de mégis sikerült. Ez kizárólag Bács Lászlónak köszönhető, aki az alapötletet adta. Családjával megnézett egy operaelőadást a Hilton szálló dominikánus udvarában és nagyon megtetszett neki a helyszín. A historikus környezet kiemelte a fák korát, a homogén mészkőfalak, pedig a sziluettjüket. Tökéletes telitalálat, felér egy lottó négyessel. A lottó ötöst az időpont jelentette: Szent István napján rendezték a budai várban a mesterségek 3 napos ünnepét, mely hatalmas tömeget vonzott. 3 nyelvű figyelemfelhívó molinók a Halászbástyán, a Bécsi kapun, a Moszkva téri lépcsőfeljáróban, mint varsák a halakat, terelték az érdeklődő közönséget a dominikánus udvarba.

A kiállítások kezdetben nemzetköziek voltak, német (akkor még Kelet- és Nyugat), cseh és szlovák kiállítókkal. Az ő fáinak be és kiléptetése, növény egészségügyi papírjainak intézése épp úgy az én feladatomban volt, mint szálláshelyeik biztosítása, esetleges vendégül látásuk. A kiállítások személyre és órára lebontott forgatókönyv szerint épültek, működtek és bontódtak. A kiállítási anyagokat Bács László budai kertjéhez szállítottuk, majd onnan teherautóval több fordulóban fel a budai várba. Jól jött a vásárépítési tapasztalat. A tűzijáték rendszerint a fák hazavitele és helyrepackolása közben ért bennünket. Nem szűkölködtünk izgalmas percekben.

Nem szűkölködtünk izgalmas eseményekben. Kiállítás közben ért bennünket a Gorbacsov elleni moszkvai puccs híre. Ugyancsak augusztus 20-ra esett a pápalátogatás is, amikor még a csatornafedeleket is lehegesztették. Külön engedélyt kellett kérnem a Nemzetbiztonsági Hivataltól, hogy a Bécsi kapun (mely alatt elhaladta pápamobil) a molinók fennmaradjon. Ha fatábla lett volna: leszedetik, mert robbanóanyagot rejthettek volna mögé – mondták.

A kiállítás szabadtéri volt, tehát teljesen ki voltunk szolgáltatva az időjárás szeszélyének, melyből bőven kijutott. Megértünk 36 fokos hőséget, mobil zuhany alatt hűsöltünk, fagyaltoztunk, de előfordult, hogy három napig szinte egyfolytában esett a hideg eső. Megfigyelésem szerint, augusztus huszadika tájban általában hirtelen fordulat áll be az időjárásban, ennek extrém példája a 2006-os orkán, de mi is megéltük, hogy az első nap kirakott

molinókat letépte a szélvész, a kiállított fákat pedig csak az mentette meg a felborulástól, hogy az udvar viszonylag szélvédett területnek számított.

Az időjárás nemcsak a hangulatunkat, hanem a klub anyagi helyzetét is meghatározta. A rezsiköltség (ennek legdrágább eleme a Hilton által felszámított bérleti díj volt) levonása után a megmaradt pénzt egyszámlánkon tartottuk, ebből fedeztük az éves működési költségeket, bővítettük szakkönyvtárunkat. Ha esett a kiállítás időpontjában, a következő kiállításig a tartalékainkból éltünk.

A kiállítás másik el nem hanyagolható hozadéka a tagnak belépő új érdeklődők voltak, akik a közben lemorzsolódókat váltották a hűségesek kitartó alapító tagok mellett.

Az Egyetemi Bonsai Club külföldi vendégei

Ami a hozzánk meghívott külföldi vendégeket illeti, e tekintetben nincs szégyellni valónk, jelentős számú vendégünk volt, akire méltán lehetünk büszkék.

Miután kiválásomig a Budapesti Bonsai Egyesületet én vittem a hátamon, joggal sorolhatom vendégeink közé a korábban említett Gerhard Stellmachot az osztrák bonsai egyesület elnökét, akinek látogatását én készítettem elő.

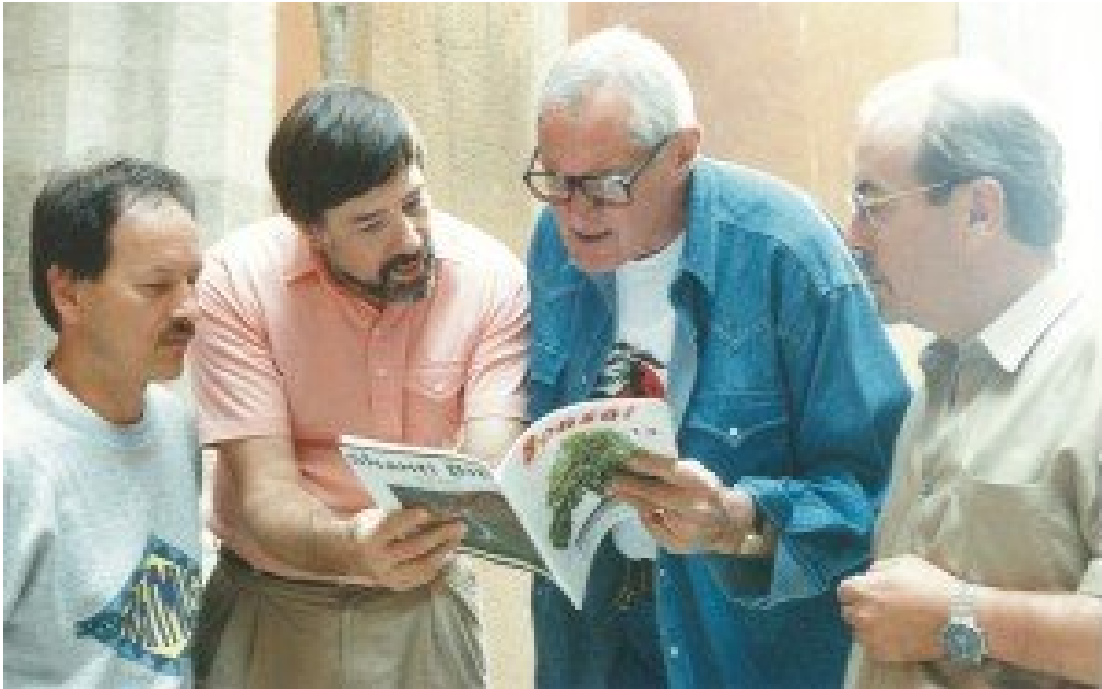

Gerhard Stellmach a kép bal szélén, középen Bács László és Deák Péter

Később követte őt Helene Neundlinger az új osztrák elnöknő, akit Bács László látott vendégül reprezentatív kertjében, pompás, lakomának beillő ételsorral, melyet felesége és leánya készített. De menjünk vissza időben. Az EBC első külföldi vendége dr. Zdenek Hrdlicka (és felesége Vena Hrdlickova) a Cseh Bonsai Szövetség elnöke, aki hosszú éveket töltött a Távol-Keleten, Kinában és Japánban kultúr-diplomataként. Az Egyetem felső, „A” előadóját színültig megtöltötték az érdeklődők. A diavetítést angol nyelvű előadással kommentálták, olyan helyszíni saját élményekről beszámolva, amelyről mindaddig nem hallhattunk, nem olvastunk. Akkor

kaptam meg a Skálától a honoráriumomat (2.500 Ft), így nem okozott nehézséget a házaspár programjának lebonyolítása és megvendéglése. A bonsainak köszönhető pénzemet így forgattam vissza.

Az EBA (European Bonsai Association) az Európai Bonsai Szövetség képviselőjében Agnes Muyleart Luncx látogatta meg meghívásunkra Hilton-beli kiállításunkat és tartott radikális metszési bemutatót a Kertészeti Egyetemen, mely alatt többeket az ájulás környékezett a levágott növényi részek mennyiségének láttán. Agnes utalt is rá, hogy otthoni neve bonsai körökben Madam Szekatőr – utalva brutális metszési módszerére. A tiszteletére rendezett, hangulatos, ebéddel összekötött dunai sétahajózáson Agnesen kívül részt vett a német Wippold és a cseh Jiha házaspár.

Biró, Meyer, Bács, Zylla a dominikánus udvarban

Biró, Gianfranco és Francesca Giorgi a Kéhli vendéglőben

De folytatva a sort, csupán felsorolva vendégeinket, említhetném Petr Heryneket, Prágából, Simkovic Vladót Pozsonyból (ő szerb volt származását tekintve, csak Pozsonyba nősült, igazán meglepett, amikor Bács László, aki az összes európai nyelven jól elboldogult, folyékonyan beszélgetett vele a gyermekkorában ráragadt szerb nyelven) Gianfranco Giorgit Firenzéből, Horst Zyllát az akkori NSZK-ból, Nishizawa Szumikót Japánból, Tony Meyert Washington DC-ből, erdélyi diákokat Kézdivásárhelyről, Raphael Shemit Izraelből, Harry Tomlinsont Angliából, Günter Klöscht Ausztriából.

Petr Jiha, feleségével, Ursula Wippold, Agnes Muyleart férjével, Biró és Papp

Magasrangú vendégeknek sem voltunk híjával. A kiállítások megnyitására a japán nagykövetség kultúrattaséját kértük fel, később a rendezvény súlyát és szakmai felkészültségét érzékelve maga a nagykövet úr vállalta a megnyitást. Hatalmas volt a zavarom és nem akartam hinni a szememnek, amikor Jimmy Carter ex-elnök tűnt fel egyik évben a szálloda igazgató társaságában az udvaron, néhány rövid mondatot váltottunk, majd autogramot kértem. Névjegyem hátára írta fel: Nice exhibition. Jimmy Carter.

Aki kimaradt. Pestre látogatott Wilhelm Elsner, akitől a háború után elvették Lipcse közeli jól menő kertészetét és kutató bázisát, tovább alkalmazva őt vezetőként. Jó hírű bonsai szakértővé vált az egykori NDK területén. Könyve is jelent meg e tárgyban. Miután a németet 6 éves korom óta tanultam, megértési nehézségeink nem lettek volna. Meg is szerveztem közvetítők útján egy rövid találkozót, azonban valaki megakadályozta.

Bonsaihoz kapcsolódó külföldi utjaim 1984-1999

1984 tavaszán Trabantommal életem első nyugati utazását abszolválva kiutaztam Heidelbergbe, ahol a keleti blokkból egyedülként vettem részt –természetesen saját költségemen– az Európai Bonsai Társaság (EBA) éves rendes közgyűlésén. Itt ismerkedtem meg Paul Lesniewiczzel és John Nakával, akik atyai kedvességgel fogadtak be maguk közé.

John Y.Nakával és Paul Lesniewiczzel

Paul Lesniewiczé volt ezidőtájt Európa egyik legnagyobb bonsai centruma, ezért nem volt véletlen a kongresszus helyének kijelölése, bizonyos üzleti és promóciós érdekek is közrejátszottak. Személyesen is megismerkedtem Rene van Tilttel, Marc de Beulaivel, Agnes Muyleart Luncx-szel (Belgium) Carlo Oddonevel, Gianfranco Giorgival (Olaszország) Gustavo Batallerrel (Spanyolország) Anthony Rapssal (Lengyelország) és találkoztam végre személyesen is Bill Horannal, valamint az EBA akkori elnökével, az angol gyermekorvos Peter Brownnal. A demonstrációkat a német Horst Krekeller és a japán Terakawa Hocumi tartotta

A későbbiek során többjüket saját hazájukban és házukban kereshettem fel. Illetve láttam őket vendégül Magyarországon.

Négy év múlva, **1988**-ban megismételtem az utazást, de ezúttal ketten szorongtunk a trabiban Bács Lászlóval. Az időközben kivívott reputációnak köszönhetően a Lesniewicz család meghívott bennünket saját heidelbergi házába, ahol a vendég apartmanban kaptunk szállást, és a családdal étkeztünk. Itt tovább bővült az ismeretségi köröm Pius Notterrel.

Időközben kiépült a kapcsolat a közép európai térféllal is. Ez főként a Hilton szállóban rendezett nemzetközi bonsai kiállításoknak volt köszönhető, ahova kiállítókat hívtunk meg (Lengyelországból: Éva és Anton Raps; Zdenek Hrdlicka, Petr Herynek, Petr Jiha; Prága; Vaclaw Novak: Pozsony; Joachim Wippold NDK, Horst Zylla NSZK).

1989-ben Bács Lászlóval Prágába trabiztunk, ahol nagyszabású bonsai seregszemlét rendeztek. A fővendég Harry Tomlinson volt, akit a mellettünk lévő reggeliző asztalnál fedeztem fel a szállodánkban, Petra Engelkének, későbbi második feleségének társaságában. Úgy ismertem rá, hogy korábban a szintén csak levelezéssel megismert skót Craig Coussins videó kazettákat küldött demonstrációival. Ha meglehetősen karaktere, szakállas, szemüveges arca nem tűnt volna fel, ízes középangol kiejtése is magára vonta volna a figyelmemet. Mivel jelentős honoráriumát az akkori szigorú előírások miatt csak helyben elkölthető cseh koronában kapta, tanácsomat kérte a hasznos elköltés lehetőségeiről. Én CD vásárlást javasoltam és el is kalauzoltam néhány

zeneműboltba. A CD akkor még a gazdagok kiváltsága volt, a boltok kínálatának nagyobb részért a fekete műanyag „LP”-k adták, de sikerült segítségével egy jelentős és színvonalas jazz kollekciót összevásárolni. Így alapoztuk meg az ismeretséget. 1988-as heidelbergi utunk során utunkat Prágában megszakítva Zdenek Hrdlickáék és a prágai bonsai klub vezetősége meghívott bennünket vacsorára az akkor Kelet-Európában még egyedül álló kínai vendéglőbe. Ez évben szintén ebben a vendéglőben volt a díszvacsera, melynek oldott légkörében a velem szemben ülő német és orosz küldötnök tolmácsoltam egymás kérdéseit és válaszait anyanyelvükön.

Joachim Wipold meghívására kétszer jártam az NDK-ban. Egyszer Bács Lászlóval vonatoztunk ki Lipschébe hálókocsival (abban az időben volt divat a kulcslyukon keresztül altatógázt fújni a fülkébe és a mélyen alvó utasokat kirabolni – ezt szerencsénkre megúsztuk) Másodjára 1993-ban a családjához hívott meg, a német-lengyel határ mellé. 16 éves Golfom a cél előtt néhány tíz kilométerrel furcsa hangokat hallatott, így motorját megérkezés után generáloztatni kellett.

J. Wippold swedti irodájában az EBC jubileumi kiállításának plakátját készítjük elő nyomásra

1990 Májusában Londonba repültem, hivatalos kiküldetésben. A hivatalos program végeztével Nottinghambe látogattam Harry Tomlinsonhoz, (akinek Greenwood Garden Bonsai Stúdióját még további két alkalommal volt szerencsém viszontlátni. Egy ilyen látogatást felhasználva jutottam el Peter Brownhoz, és Bill Jordanhoz, akinél éppen Peter Adams vendégeskedett) a rendkívül sűrű programba éppen hogy belefért, hogy felbuszoztam Skóciába, Edinboroughba, hogy itt személyesen is találkozzam Craig Coussinssal, akivel leveleztem.

Visszaúton először Valenciába repültem, szintén hivatalos kiküldetésben, s ha már ott voltam, 3 feledhetetlen napot töltöttem a korábban Heidelbergben megismert Gustavo Bataller

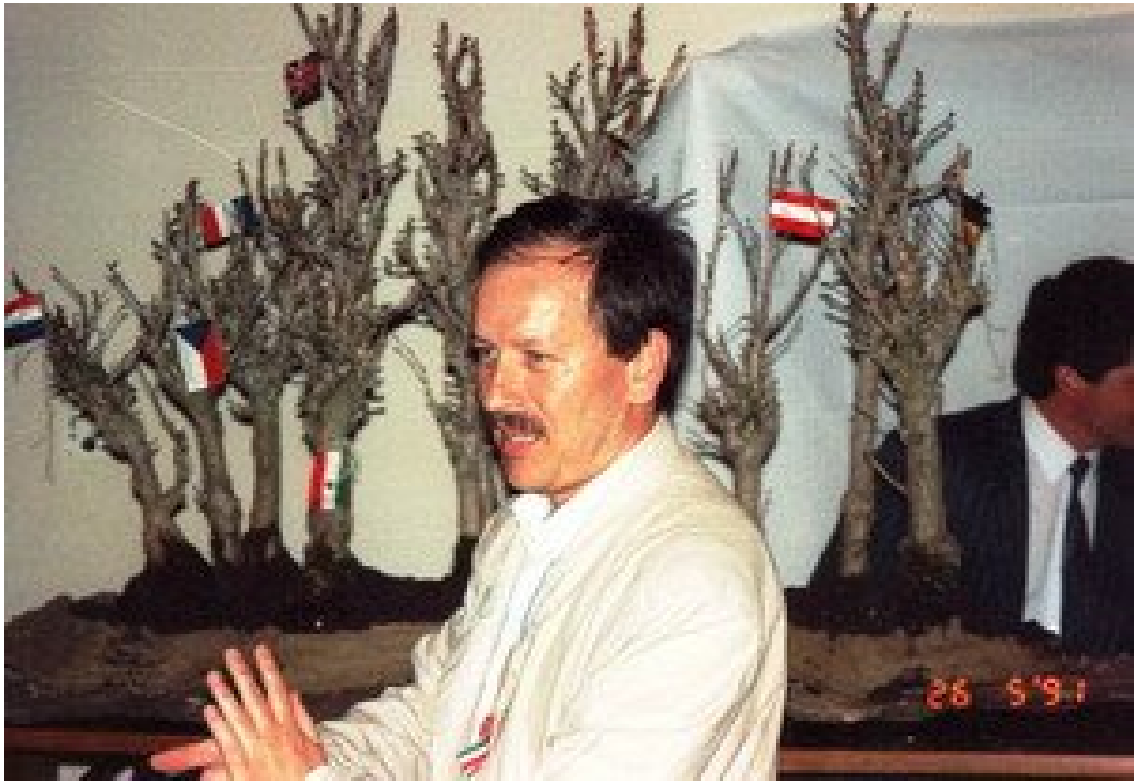
meghívására családjával. A Valenciához közeli sziklás hegyoldalba épített házából csodálatos kilátás nyílt a szemközti hegyoldalon fekvő narancsligetekre.

1991-ben a bázeli Paul Engel-Hochenstrasser hívott meg Svájcba, aki kíváncsi volt a szellemes karácsonyi üdvözlőkártyák küldőjére. Bázeltől autóztunk át az EBA kongresszusnak helyt adó Lenzburgba. Kedves vezetésével nemcsak Pius Notter házát és gyűjteményét látogattuk meg, hanem néhány kiváló gyűjtőt a Jura hegységben (Martin Weber, Egon Traxner).

Paul Engel-Hochenstrasserrel és Martin Weberrel (Svájc)

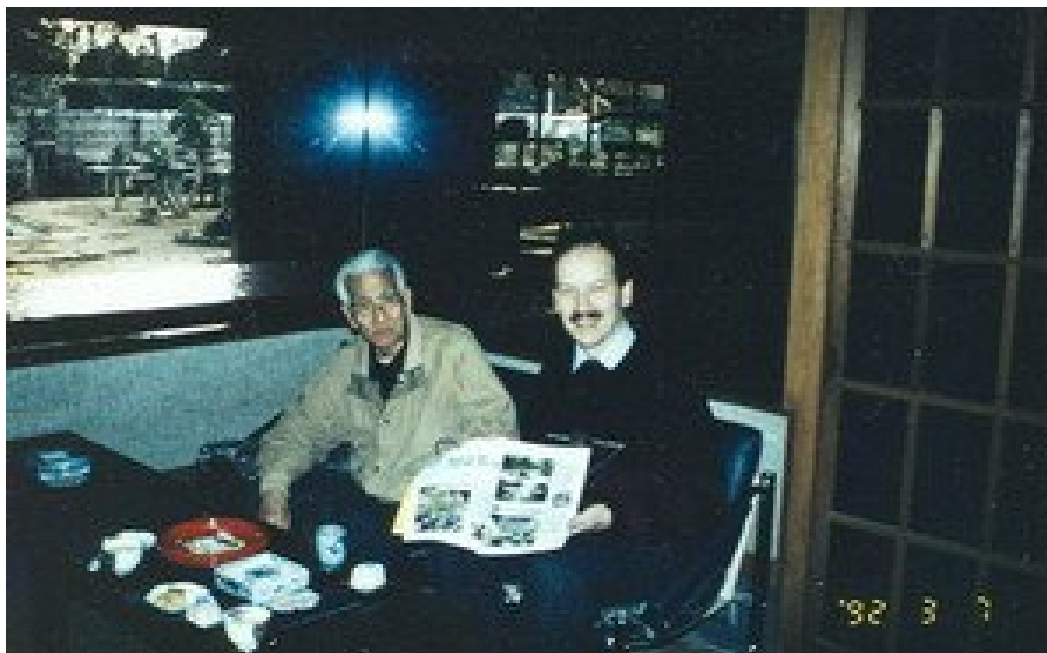
A záróvacsera fénypontjaként minden résztvevő nemzet képviselője egy kis nemzeti zászlóval ellátott ginkgo bonsait ültetett egy kölapon lévő ginkgo erdőbe. Igen nagy büszkeséggel ültettem el a piros-fehér-zöld zászlócskával megjelölt páfrányfenyőt.

Faültetés után Lenzburgban, háttérben Pius Notter (Svájc)

Az est másik nyeresége, hogy vendéglátóm bemutatott a mellettünk lévő 8-as vacsoraasztalnál ülő Nisizawa Szumikónak, aki később mindkét japán utam alkalmával a legbarátibb vendégszeretetében részesített. Az utazás kellemetlen része, hogy indulás előtt 3 héttel egy olajfolt miatt összetörtem magam (repedt bordák és törött szegycsont) és trabimat (totálkár) így a tervezett autózás helyett vonattal utaztam, úgy, hogy emelni és tüsszenteni, köhögni a fájdalom miatt nem tudtam.

1992 szó szerint kiugró év volt az életemben. Nemcsak előző munkahelyemről ugrottam ki, hanem februárban másfél hónapra Japánba (egy ösztöndíj kapcsán). A Lenzburgban megismert Nishizawa Sumiko személyes ismerőse lévén megszervezte találkozásomat Saburo Katoval omiyai házában, valamint néhány nap múlva a másik világhírű ismerősével: Kimura Maszahikóval.

Kato Szaburóval, a Bonsai Világszövetség elnökével omiyai otthonában

Ugyancsak ez alkalommal személyesen is felvettem a kapcsolatot a Japán Bonsai Társasággal, amellyel korábban levelező viszonyban voltam és megtekintettem a híres, februáronként az Ueno parkban megrendezett Kokufu bonsai kiállítást.

Extra napokat töltöttem **1993-ban** az Észak-Olasz Trentinóban, a Garda tó északi végén lévő Arcoban. Carlo Oddone meghívására, és **1995-ben**, másodjára lelátogatva Pistoia-ba, a híres Constantino Franchi faiskoláit, bonsai centrumát és magángyűjteményét is megtekintve, majd Gianfranco Giorgi vendégeként 3 napot töltve Firenzében.

Demonstrációt tartok Arcoban

Ugyan rövid látogatások voltak, de meg kell említenem az időközben már felszámolt bécsi Auer-Haas bonsai kertészetben tett egyesületi buszkirándulásunkat a Wagrammer utcában, valamint két találkozásomat a holland Lodder úrral, annak bonsai nagykereskedésében Vleutenben, továbbá pozsonyi és nyitrai meghívásomat is (utóbbi helyen előadást is tartottam), melyek során sikerült megalapozni a későbbi együttműködésünket a szlovák gyűjtőkkel. A Kecskeméti Zoltán felfedezte karintiai Seebodent, Günther Klösch bonsai centrumával, ahol többször megfordultam.

1999-ben hat hónapot éltem egy ösztöndíj kapcsán Japánban: egy hónap nyelvtanulás Kiotó mellett és öt hónap irodai munka az Akita megyei Önkormányzatnál és egy helyi kertépítő cégnél. Akitában sikerült felvennem a kapcsolatot az egyik helyi bonsai egyesülettel, valamint több amatőr gyűjtővel és egy professzionális bonsai-kertésszel. Számos kiotói kert megtekintése mellett a kiotói botanikus kert bonsai gyűjteményét, valamint Szumikó minden ajtót kinyitó ajánlatával a tokiói bonsai múzeumot is megnézhettem. Külön nyeresége volt a huzamos kint tartózkodásnak, hogy a német, az angol és az orosz mellett a japán nyelvet (az írás nélkül!) és annak akitai szlengjét sikerült a napi beszédkészség szintjén elsajátítanom.

Mielőtt bárki is irigykedne a fentiekben vázolt útjaim kapcsán, figyelembe kell vennie, hogy magamnak kapartam ki a gesztenyét, mindent magam készítettem elő, a költségeket magam álltam. Az előkészítés komoly szervezéssel és munkával járt. Ne feledjük, hogy a telefax az irodák jó részében még a nyolcvanas években is újdonságnak számított. A lassú levelezés és drága hivatali telefon (otthoni beszerelésére még csak várakoztam...) mellett a kattogó telexgép volt sokszor a segítségemre (ki emlékszik ma már rájuk a mobil telefonok világában?). A terjedelem megszakottsága miatt nem szerepelhetett olyan életveszélyes kalandom, mint útközben javíthatatlan műszaki hiba miatt a több kilométeres olasz alagutakban mindenféle fényt nélkülöző (beleértve a féklámpát is) autózásom. Ma már csodálom, hogy élve megúsztam...

Aki bármilyen hobbyval foglalkozik, magán a tevékenység okozta örömmön túl rengeteg értékes ismeretre, és önzetlen barátokra tesz szert. Azonban soha sem szabad elfeledni, hogy csak akkor tud valaki egy dobozból kivenni, ha abba előzőleg maga is beletett valamit. Ezen túlmenően ennek az investíciónak önzetlennek és spontánnak, szívből fakadónak kell lennie, nem számítónak és viszonyosság elvárónak. Sajnos tapasztalnom kellett, főleg a Lajtától Keletre a fentiek figyelmen kívül hagyását, melyet kevésbé diplomatikusan fogalmazva potyalesésnek szoktak nevezni. Ugyancsak visszatetszést kelt a kezdők jóhiszeműségét és tájékozatlanságát kihasználó gátlástalan üzletelés. Megítélésem szerint ez élesen szembe megy a bonsai nevelés eredeti céljaival és léleknevelő lehetőségeivel.

Így utólag visszatekintve, csaknem negyed század távlatából alig akarom elhinni, hogy a fentiekben vázolt utazások, azok előkészítése, a klub folyamatos működtetése, nemzetközi levelezés, szakcikkek és a Magyarországon először megjelent bonsai publikáció megírása, a kiállítások szervezése, mindez főállású munkaviszonyom mellett belefért időbeosztásomba.

A megoldandó feladatok, a néha infarktus közeli helyzetek megoldása engem is alakított, tapasztaltabbá tett és nem mellékesen olyan bonsai gyűjteményre tettem szert, melynek darabjai Európa különböző országaiból származnak, számtalan fácskát Japánból hoztam magammal, s ha rájuk pillantok, bevillannak azok a kalandok, ahogy megvásároltam és haza hoztam őket.

Az arculat

Már a klub elindításánál fontosnak ítélt meg az akkor még kevéssé ismert arculatteremtést. Profi grafikus alkotta meg a logót, a levélpapírt, a bélyegzőket. Az egy évre előre meghatározott programhoz az azt tartalmazó egyénileg megtervezett, szitanyomással nyomott elegáns kártyákat készíttettem, fényképes tagnyilvántartó kartonok készültek, megnyitottuk könyv és videótárunkat. Neves grafikus (Krenner István) rajzolta humoros, bonsai témájú karácsonyi üdvözlőkártyáinkat, melyeknek nemzetközileg is komoly sikere volt. Jópofa öntapadó matricákat is készíttettem, jó minőségben szitázva, valamint gombkitűzőket, magyar és angol nyelven. Ez utóbbiak szóró ajándékként funkcionáltak és igen keresettek voltak külföldön.

A csapat

Szeretettel emlékszem azokra a gyűjtőtársakra, akik az EBC megalakulásától, vagy későbbi időponttól 1998-ig, lemondásomig segítették munkámat. Ezúton is köszönöm nekik értékes segítségüket.

Ha magamat az EBC kigondolójának, bábájának és rabszolgájának tekintem, **Bács Lászlót** mindenképpen megilleti az innovációs zseni (ahogy ő mondaná: éceszgéber) titulus. Mondhatni, nyugdíjas életének szinte minden pillanatát a bonsainak szentelte. Elmaradhatatlan volt a rendezvényekről, három közös külföldi utat is abszolváltunk, egyszer Heidelbergbe, majd Prágába az én Trabimmal, egyszer Lipcsébe, vonattal. Az utazás közelebb hozza az embereket, – lakva ismerni meg egymást – de így is csak a legjobbakat mondhatom róla. Valóságos nyelvzseni volt, Európában mindenkivel szót értett. Szemben valakivel, aki a magyar nyelvnek két változatát ismerte, a mozgalmi szlenget és a pesti tájnyelvet. 1988-ban Heidelbergben mindenkinek bemutattam, aki számít. Ennek kapcsán töltött el 10 napot Pius Notternél és látogatott el a Torinói kiállításra. Soha egyetlen fillér igénnyel nem lépett fel az egyesülettel szemben, sőt! Heidelbergben szóba hozta Paul Lesniewicznek, hogy tudná-e támogatni egyesületünk könyvtárát. Lesniewicz a polchoz lépett és nagyvonalúan leszedett egy csomó könyvet ajándék gyanánt, melyek ma a könyvtárunk alapját képezik.

Nagy fegyverténye volt a „Nagy Bonsai Könyv” megírása, ami végre magyarul is hozzáférhetővé tette a főbb ismereteket. Reprezentatív Istenhegyi úti villájában (mármint abban a részében, melyet az államosítás után meghagytak) és gondosan ápolt kertjében csaknem valamennyi külföldi vendégünk megfordult, akiket nagylelkűen, saját költségére látott vendégül.

Hihetetlenül fiatalos szelleme mindig új megoldásokra ösztönözte, ő találta a Hiltont is, sőt megelőzően, szóbeli közléséből tudom, hogy a városligeti Vajdahunyadi kiállítás ötlete is tőle származott. Kitanultuk együtt dr. Lakos útmutatása alapján a bonsai edények előállításának „öntéses” technikáját, mely a szaniter darabok gyártásához hasonlóan a gipszminta nedvszívó hatásán alapul és tálakat kezdtünk gyártani, saját használatra. Otthon volt minden barkácmunkában, legyen az kerámia vagy famegmunkálás, repcemag pogácsa vagy fehérítő mézskénlé készítés. Közös gyártottunk miniatűr japán térelválasztókat, fakeretből és rizspapírból, kiállítási dekoráció céljából. Szerencsésen keveredett benne az akkurátus mérnök, és a nagypolgári lezser világfi természete. Életében az EBC oszlopos, meghatározó tagja volt, Pius Notter és az olasz Volonterio házaspár barátja. Ha valaki meglátogatta és épp kellemes volt az idő, egy kartonlap fogadta a lépcsőfeljártat tetején:

„A hátsó (BONSAI) kertben vagyok”

Fájó hiányt hagyott maga után.

Bacsó András kertészmérnök, vállalkozó, a klub egyik legszerényebb bonsai személyisége, szeret a háttérben maradni. Pedig volna mire büszkének lennie! Fél évet dolgozott kinn az Egyesült Államokban, többek között egy japán tulajdonú bonsai kertészetben. Kertészmérnökként rálátása van a mélyebb szakmai összefüggésekre. Segítőkész, sok szabadidejét áldozta fel a klub olajozott működéséért. Saját gyűjteménye mellett Katona Ervint is felügyeli.

Burschl József Pécsről tűnt fel, mint az ország legtehetségesebb bonsai művésze, akinek a kisujjában volt minden, amit a fák természetéről, begyűjtéséről, neveléséről alakíthatóságáról tudni lehetett. Amit ő „zöld ujjú kertészként” nem tud a fákról, azt nem is érdemes. A legnagyobb erénye állandó vidámsága és szerénysége mellett, hogy igazi művészként nem másolt, hanem saját tudására hagyatkozva alkotott. Mondhatni, ő a magyar Kimura. A bonsaiból próbált megélni. Ez itthon nem sikerült neki. Üzemi begyűjtési akciói azért voltak etikailag aggályosak, mert a fákat később értékesítette. Gyűjteményének egy részét a Nemzeti Bonsai Gyűjtemény felvásárolta. Begyűjtött és alakított fáit részben itthon, részben külföldön értékesíti. Amilyen hirtelen tűnt fel, olyan hirtelen tűnt el (számos feljavításra neki kölcsönzött fámmal együtt). Tehetségét és nyelvtudását német bonsai kertészetekben kamatoztatja. Harry Tomlinson meglátogatta és elismeréssel nyilatkozott tehetségéről. Nemzeti bonsai mester.

Deák Péterrel az 1960-as évek óta ismertük egymást. Még a vízözön előtt együtt jártunk ki a pesterzsébeti művelődési házba, havonta egyszer a kaktuszgyűjtőkhöz. Ő is hamar átpártolt az EBC-hoz. Sokat segített szakmai jártassága és pedagógusi gyakorlata. Előadásokat tartott, később teljes felelősséggel ő rendezte be a Hilton kiállításokat. Javaslatára alapján kezdődtek meg a gyakorlati foglalkozások, melyhez helyet is biztosított iskolájának Svábhegyi kertészetében. 1998-as lemondásomkor őt javasoltam elnöknek. Ilyen minőségében 2007-ig nem nagyon szaggatta az istrángot. Nemzeti bonsai mester.

A **Duday házaspár**: Mihály és Rózsa önzetlenül segítettek mindenben. Mihály a könyvtárat gondozta, mint első könyvtárosunk, Rózsa, pedig a könyvelést vezette karitatív alapon.

Hunfalvy Tibor első alelnökünk. Kevesen ismerték, mégis sokat köszönhetek neki, az EBC beindulásánál a levelezés, a számítógépes tagnyilvántartás (1985!) a fénymásolások terén nagy terhet vett le mind időben, mind gazdaságilag az egyesület válláról.

Katona Ervin zokszó nélkül, megszállottként dolgozik egyfolytában 1998 óta a klub dicsőségéért. Nyolc éve. Elviselte, hogy alig kap segítséget, hogy egyedül szerez támogatókat, mások, pedig kisebb nagyobb tehetséggel elköltik a bevételt. Nem kímélte magát és szabadidejét, ha az egyesületért kellett dogozni. Nem kacsingatott előmenetelre. Nem azért dolgozott. Szerette volna, ha csupán hagyják. Kritikát kapott rendszeren, mert csak az téved, aki dolgozik. Aki nem, az soha. Harry Tomlinson budapesti meghívását azzal segítette, hogy vállalta Pestről Nyitrára és vissza történő sofirozását. Akárcsak Bács Lászlóban, benne is szerencsésen keverednek a megbízható mérnöki és az érzékeny művészi képességek. Az ország első számú szuiszeki szakértője, a Nemzeti Bonsai Gyűjtemény kurátora, az Egyetemi Bonsai Club elnöke. Nemzeti és nemzetközi bonsai mester.

Kecskeméti Zoltán az egyesület székesfehérvári rezidense. Mini bonsai cserepeket gyűjt. Legnagyobb érdeme, hogy felfedezte a bodensei bonsai centrumot. Azt gondoltam, túlzásba esik a hely leírásakor. Tévedtem. Felfedezése óta mondhatni klubunk Mekkája lett Bodensee.

Marczika András az első Hilton kiállításakor még kisfiúként segített. Elgondolni sem tudom, hogy időközben férfivá érett, elvégezte a Kertészeti Egyetemet, saját sikeres vállalkozása van, házat épít. Az ifjúkori hobby segített neki megtalálni saját önálló útját. Itteni látogatásakor

összebarátkozott Harry Tomlinsonnal, aki meghívta előadóként nyári bonsai táborába, Nottinghambe. A bonsai mellett epifita növényeket és bonsai kellékeket forgalmaz. Kiváló külföldi kereskedelmi kapcsolatrendszerét épített ki.

Nagy Árpád rendkívül precíz kezű és jó szemű gyűjtő és kereskedő. Erősen motiválja a haszon, de már Széchenyi felhívta rá a figyelmünket, hogy ez nem olyasmi, amit szégyelleni kellene. Színvonalas gyűjteményét Burschl és Oázis-féle fák alkotják, melyeket tovább finomít. E körből valók forgalmazott fái is. A Kertészeti Egyetemi kiállításokat egy ideig ő rendezte. A Viris és az Oázis kertészetekkel együtt működve bonsai tanácsadó és gondozó szolgáltató. Korábban a Magyar Nemzet körúti irodájában adott bonsai szaktanácsokat. Ha az önmenedzselésre fordított energiáinak egy tizedét fordította volna klubra, ma Európában mi lennénk a legjobbak. Rendszeresen részt vesz az őszi kertészeti kiállításokon Szigetszentmiklóson. Tehetségét mutatja, hogy önerőből eljutott Kinába, ahol a penjing kultúrát a helyszínen tanulmányozta. Nemzeti bonsai mester.

Dr. Papp János munkája nem volt látványos, akárcsak a jéghegy, java része láthatatlan volt. Meglátásaival, tapasztalataival komoly segítséget adott, különösen az elindulás éveiben.

Rácz Györggyel és családjával egy cipőtalp evő versenyen ismerkedtem meg Veresegyházán, ahol véletlenül egymás mellett ültünk. A cipőtalp egy nyársonsült ökörről került lehasításra, a japán kulturális napok keretén belül. Én a Magyar Japán Baráti Társaságot képviseltem főtitkári minőségben. Gyuri fái messze kimagaslottak a bonsai kiállítás szokott mezőnyéből, ennek kapcsán kezdtünk beszélgetni. Meghívásomra csatlakozott az EBC-hoz. Szakmai színvonalát legjobban Harry Tomlinson hűledezése hitelesítette, akinek pedig elég nehéz újat mutatni. Gyurinak sikerült. Az ország egyik legnagyobb tapasztalattal rendelkező begyűjtője (yamadori). Speciális szerszámait maga készíti. Tudását külföldön is számon tartják, a nyitrai rendezvények rendszeres meghívott demonstrátora. Számos sikeres önálló kiállítása volt. Nemzeti bonsai mester.

A **Vadady** testvérek: Kornél és Egon. Vezetőségi tagként segítették munkámat. Kornél e mellett a japán küzdősportok (dzsúdo, kyudo) avatott mestere, a Magyar Japán Baráti Társaság vezetőségi tagja, a japán császár személyes kitüntetője.

Aki kimaradt: Dr. Lakos János, aki még a budapesti egyesület megalakulása előtt tagja volt a Németvölgyi úti négyeknek, nem csatlakozott az EBC-hoz. Ízlésének jobban megfelelt a másik egyesület. Közel lakunk egymáshoz, a konyhából rálátni a teraszára. Igen meglepődött, amikor kapunk előtt összefutva bemutattam Harry Tomlinsonnak, aki nyitrai útját Pesten megszakítva családunknál lakott.

A Nemzeti Bonsai Gyűjtemény

Nemzeti Bonsai Gyűjtemény létrehozása azóta foglalkoztatott, hogy Harry Tomlinsonnál tett második látogatásom alkalmával megtekinthettem az angol nemzeti gyűjteményt, melynek Harry idősebb fia, Corin a kurátora. A fák a birminghami botanikus kert korábban állatkerti funkciót betöltő részében, rácsos ketrecekben vannak kiállítva. Ez a kiállítás nemcsak szomorúságot sugall, hanem a benapozottságot is akadályozza. Hiába a szép fák, a gondos és szakértő kezelés, a prezentáció szegényesnek tűnik. A fák jelentős része japán import. Nemkülönb az amerikai nemzeti gyűjtemény, mely a japán nemzet adományozott Amerikának.

A mi nemzeti gyűjteményünket kérésemre kétfelől is patronálták. Maga az akkori japán nagykövet és Kósa Ferenc filmrendező japán felesége: Itomi Shinobu. Kósa Ferenc maga az IPU (Inter Parlamentális Unió) magyar-japán szekciójának elnöke volt ez idő tájt. A gyűjteményt

Japán Aicsi tartománya ajánlotta fel, vállalva a szállítás költségeit. Ami repülőről lévén szó, szintén nem csekélység.

A szűkös határidő miatt gőzerővel keresni kezdtem a megfelelő elhelyezést. Mivel a költségek egy részét a Környezetvédelmi Minisztérium állta, szóba került, hogy a tetejére építenek egy üvegházat a gyűjteménynek. A terv ezer sebből vérzett. A Dunapart a város legszelesebb területe. Az üvegház a lehető legrosszabb elhelyezési mód. Jelentős az épületgépészeti igénye (fűtés, hűtés, szellőztetés, szélvédelem) mi történik áramkimaradás esetén? A minisztérium jellegénél fogva a gyűjtemény megtekintése a nagyközönség részéről eleve kérdéses.

Ebben az időben kapcsolatban álltam a Fővárosi Állat és Növénykert főigazgatójával, az ottani japánkert rekonstrukciója miatt. Javaslatomat, hogy a Nemzeti Gyűjteményt fogadja be, kedvezően fogadta, innen kezdve már csak a kerten belüli alkalmas helyet kellett megtalálni. A birminghami vasketrecek emléke megóvott valami hasonló megoldástól. Több helyszín értékelése után végezetül a Gundel kerítése melletti területre esett a választásunk, a japán kert szélén, részben a kedvező benapozás miatt. A rendelkezésre álló pénz lehetővé tette, hogy Kiss Péter építész stúdiója elegáns, karcsú faoszlopok közé hajlított üveglapokból tökéletesen átlátszó, de a vagyonsvédelemnek is megfelelő pavilont tervezzen. Szokatlan és elegáns megoldásukkal számtalan külföldi építészeti díjat nyertek. Az öntöző és vízlágyító berendezéseket a terveim alapján készítették el, az általam összeírt kiegészítő kellékeket és szerszámokat Heidelbergből rendelték meg. A keményfából készült parapeteket növénybarát, viasz alapú impregnálószerrel kezelték. Az öntözést savanyított, állott, lágy vízzel oldották meg.

A fák gondozását egy fiatal, nem túl ambiciózus kertészre bízták, akit nekem kellett betanítanom illetve a napi és heti rutinkezelések protokollját előírnom. A fák megérkeztek Japánból, és mi, hazai gyűjtők is beadtunk néhány szép fát a saját gyűjteményünkből. A Nemzeti Bonsai Gyűjtemény 1998 májusában átadásra került.

A gyűjtemény kurátorának – többek között Harry Tomlinson ajánlására – engem nevezett ki a főigazgató.

Miután a berendezés megtörtént, Madách-csal szólva:

„Be van fejezve a nagy mű, igen.

A gép forog, az alkotó pihen.”

többen is megkeresték a főigazgatót, közvetlenül és közvetítők útján, hogy ők bizony nem utasítanak el a felkérést, ha kurátornak jelölnék fel őket. A joly jokerek rövid úton el lettek tanácsolva.

A kiállítótér korlátozott volta miatt néhány fát a gyűjteménytől elkülönítve tartottak, illetve telettettek. Egy ilyen telettetés alkalmával tavaszra nyomtalanul eltűnt egy általam a gyűjteménynek ajándékozott igen tetszetős sziklára ültetett cotoneaster. Bejelentésemet követően sajnálkozó levelet kaptam, de nemhogy felelősségre vonás, hanem még csak vizsgálat sem történt.

Részben megnövekedett munkahelyi elfoglaltságom miatt, részben ráunva a NBGY érdekében kifejtett karitatív tevékenységem emberi gyengeségek okozta folyamatos fékezésére, kurátori tevékenységemről 2000-ben lemondtam. Helyemet nem az önkéntes aspiránsok foglalhatták el, hanem aki erre a megelőző évek munkája során a legalkalmasabbnak bizonyult: Katona Ervin. A növények gondozásán és ápolásán kívül újításokat vezetett be, bevonta az EBC tagságát a szezonális munkacsúcok lefaragásába, felújította a tönkrement parapeteket, de a legjelentősebb fegyverténye, hogy sikerült megszereznie a szétszórattára kárhozottatott Burschl-féle gyűjtemény legértékesebb darabjait.